

Eén grote chaos

September 1938. Europa op de rand van de oorlog. België mobiliseert

Eind september 1938 dreigt Hitler met een aanval op Tsjechoslowakije. Frankrijk mobiliseert een deel van zijn strijdkrachten en lijkt Praag te hulp te willen schieten. Europa balanceert enkele dagen op de rand van de oorlog. De Belgische regering beslist het leger op «versterkte vredesvoet» te brengen, de eerste stap naar een algemene mobilisatie. De operatie draait uit op een chaos.

3 oktober 1938. Een camion vol vrolijke gezichten: de Belgische soldaten mogen weer naar huis. Foto Thijs

Na de terugkeer van het Saarland bij Duitsland (1935), de hermilitering van het Rijnland (1936) en de 'Anschluss' van zijn geboorteland Oostenrijk (maart 1938), laat Adolf Hitler zijn oog vallen op het Sudetenland. Dat gebied maakt sinds het einde van de Eerste Wereldoorlog deel uit van Tsjechoslowakije. Vóór die tijd behoorde het tot de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie en er wonen nogal wat Duitsprekenden. Die moeten, zo vindt Hitler, ook «Heim ins Reich».

In mei 1938 komt het tot een crisis. De Tsjechen mobiliseren en Parijs en Londen zeggen de regering in Praag hun steun toe. De Führer bindt voorlopig in. Maar hij heeft gemerkt dat de Britse premier Chamberlain niet erg staat te trappelen om een oorlog te beginnen. Dat blijkt correct na de zomer. Chamberlain smeekt Hitler om te onderhandelen. Die drijft de prijs op en de internationale spanning neemt opnieuw toe. Tsjechoslowakije mobiliseert andermaal zijn leger. Op 24 september besluit de Franse regering om 65 divisies op de been te brengen. Omdat de vrees bestaat dat die Franse soldaten door ons land zullen optrekken om Tsjechoslowakije te hulp te schieten, beslist de regering – na nogal wat aarzelen – op 27 september om twee uur 's middags het leger te mobiliseren.

«Ons prachtige leger»

Dit gebeurt, net als in 1914, in twee fasen. In een eerste wordt de krijgsmacht op «versterkte vredesvoet» gebracht. Dit is het oproepen van de laatste vijf militieklassen. Samen met de miliciens die onder de wapens zijn, maken zij de kern van

Soldaten vergeten hun officieren te groeten en bezatten zich van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in de cafés

STAFCHIEF VAN DEN BERGEN

het leger uit. 's Avonds spreekt premier Spaak op de radio. De voormalige minister van Buitenlandse Zaken is op dat moment premier van een kabinet dat geen lang leven is beschoren. Hoewel hij die toespraak eigenlijk liever aan de koning had overgelaten, is hij op dreef: «Ons prachtige leger is vandaag de verdedigingswal van onze onafhankelijkheid.» Bij dat «prachtige leger» moeten al snel enige kanttekeningen geplaatst worden. Terwijl Spaak spreekt, trekken de actieve

eenheden van de kazernes naar hun mobilisatiekantonement – veelal verdoken gelegen kampen. Dit gebeurt uit vrees voor vijandelijke luchtaanvallen. In de daaropvolgende nacht voeren wagens de wapens, het transmissiematerieel, de uitrusting voor de wederopgeroepen soldaten en de tuigen voor de opgeëiste paarden aan. De volgende ochtend arriveren de eerste reservisten. In de namiddag volgen, onder begeleiding van de rijkswacht, de opgeëiste paarden en voertuigen. 's Avonds wordt er geteld.

Te weinig paarden

Alle soldaten zijn er. Het kader van de reserveofficieren is ook volledig. Maar de opeising heeft slechts de helft van het nodige aantal paarden opgeleverd. En er is vooral een groot tekort aan onderofficieren. Sommige eenheden zitten slechts aan één derde van het voorziene aantal. Dat gebrek aan een goeie leiding laat zich snel voelen. Want de meeste gemobiliseerden zijn blij hun oude kameraden nog eens terug te zien en dit wordt duchtig gevierd. De cafés doen gouden zaken. Stafchef Van Den Bergen kan er niet mee lachen: «Ik heb een nonchalance vastgesteld die hier en daar onaantoonbare proporties heeft aangenomen. Soldaten in slonzige uitrusting, het uniform niet geknoopt, de haren in de war. Ze vergeten hun officieren te groeten en bezatten

Oktober 1938. In het Brusselse Warandepark vieren Belgische soldaten hun demobilisatie. Foto Kos

De mobilisatie van september 1938 is slechts een voorafspiegeling van de chaos die ons in mei 1940 te wachten staat

zich van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in de cafés.»

Op 29 september om twee uur 's middags krijgen alle eenheden het bevel hun stellingen in te nemen. Dat gaat niet zonder slag of stoot, wegens een gebrek aan transportmiddelen. De volgende ochtend wordt de munitie bij de stukken gebracht.

Vijf uur later is het gevaar geweken. In München hebben de Britse premier Chamberlain en zijn Franse collega Daladier de eisen van Hitler ingewilligd. De regering beslist op 2 oktober de opgeroepen militieklassen terug naar huis te sturen. Ze verkiest de verliezen van een

overhaaste demobilisatie boven de kosten verbonden aan iedereen één dag extra onder de wapens te houden.

Vergeefse moeite

Een onbeschrijflijke wanorde is het gevolg. De eenheidscommandanten betalen vlug de soldij, terwijl hun actieve officieren en onderofficieren zoveel mogelijk het materieel proberen bij elkaar te houden.

Vergeefse moeite. Her en der slingeren achtergelaten wapens, uniformen, uitrustingen, wagens en paarden rond. De «terugtocht» naar huis gaat voor vele gedemobiliseerden nog eens van café naar café. Massa's dronken en haveloze soldaten dolen langs de wegen. De militaire treinen ontregelen het spoorverkeer. Ondanks het feit dat de kranten schrijven dat de operatie «Versterkte Vredesvoet» «perfect» verlopen is, weet iedereen wel beter. Koning Leopold richt zich in scherpe bewoordingen tot de minister van Defensie en tot de stafchef van het leger. Hij wil dat de nodige lessen getrokken worden uit dit débacle.

Daar gebeurt ook. Voortaan zal de mobilisatie in vijf fasen gebeuren, in plaats van in twee. De beste intenties. Maar ze zullen niet baten. Achteraf beschouwd, is de «versterkte vredesvoet» van september 1938 slechts een voorafspiegeling van de chaos die ons in mei 1940 te wachten staat.

De Britse premier Chamberlain spreekt het volk en de pers toe, nadat hij met Hitler heeft gesproken. Chamberlain belooft alsnog vrede.